

Artsendebat beïnvloedt coronapolitiek

GETTY IMAGES

In de medische werkveld van het pandemiejaar is de stem van artsen overal te horen. Dokters leveren gevraagd en ongevraagd via allerlei podia duiding, advies en mening. Met hun inbreng oefenen ze druk uit op het coronabeleid van het kabinet.

Het is gebleken dat je als arts aandacht kunt vragen voor zaken die je belangrijk vindt', merkt Diederik Gommers met gevoel voor understatement op. 'Mensen zeggen wel: "Dat doet Diederik Gommers nogal eens." Ja, inderdaad, dat doe ik.'

Gommers – intensivist, voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Intensive care (NVIC) en OMT-lid – werd afgelopen jaar de verpersoonlijking van de arts die de spreekkamer uitkomt om zich te roeren over coronacrisis en -beleid. Het leverde hem hulde op, bijvoorbeeld in de vorm van de Machiavelliprijs die aan hem en aan viroloog Marion Koopmans werd toegekend voor hun inbreng om coronakennis breed toegankelijk te maken. Aan de andere kant was er pek, zoals de sneer van AD-columnist Özcan Akyol die na een zoveelste tv-optreden van Gommers vroeg of hij misschien ook de magere resultaten van PSV of de Turkse loyaliteitsconflicten kon duiden.

'In het OMT kijk ik naar de consequenties van de verspreiding van het virus voor de ic en geef ik de grenzen van de ic's aan. Daarnaast probeer ik op het tv-podium iets uit te leggen', reageert Gommers. 'Ik vond dat ik moest optreden in de rol van voorzitter van de NVIC. Het allerbelangrijkste voor mij was om uit te leggen wat ons vak is, wat we doen. Ik nam het op voor de ic's, dat was mijn rol. Ik had niet voorzien dat je woorden zo belangrijk worden. Soms worden zinnen uit hun verband gerukt en gaan een eigen leven leiden. Wat je op tv zegt, wordt een waarheid waar je soms dagenlang, eh, plezier van kunt hebben. Daar moet ik beter op letten.'

Keuzes maken

Ook artsen als Ernst Kuipers, Károly Illy en Evelien Peeters waren nadrukkelijk aanwezig in het debat met hun ideeën over hoe het coronabeleid eruit zou moeten zien. Het politieke debat is dit coronajaar voor een deel 'verplaatst naar medici' door een gat dat kabinet en Tweede Kamer 'zeker in de beginperiode' lieten vallen, constateert de in gezondheidszorg gespecialiseerde politicoloog Margo Trappenburg.

'In een democratie moet je politiek debat hebben. Het hele idee van een democratie is dat de politiek laat zien dat er keuzes worden gemaakt, waarover politici bij de verkiezingen verantwoording afleggen. De meest wenselijke, juiste gang van zaken is dat het kabinet het OMT-advies afweegt tegen andere waarden. Maar zeker in het begin was het kabinet heel erg geneigd om het OMT-advies integraal over te nemen, waardoor je werd over-

geleverd aan de beperkte virologische blik op corona. Ik vind het heel waardevol dat een groot deel van de artsen zich er actiever mee is gaan bemoeien, voor een breder perspectief. Als de maatregelen andere gezondheidsschade opleveren, die je in dezelfde tellers en noemers kunt uitrekenen als de schade van het virus, maak je er een politiek debat door en onder artsen van.'

In de lange, politieke discussie die afgelopen jaar plaatsvond over de vraag of er in een draaiboek voor code zwart op de ic's wel of geen leeftijdsgrens mocht staan, klonk vanuit artsen het verwijt dat kabinet en Tweede Kamer op de artsenstoel gingen zitten. Trappenburg juicht dit politieke debat juist toe. 'Dat was zinnig. In een democratie moeten politici laten zien wat je kunt kiezen. Politici hebben aan de orde gebracht dat er keuzes waren.'

Nieuwe situatie

Hoogleraar economie van de volksgezondheid Jochen Mierau omschrijft afgelopen jaar als 'een nieuwe situatie met veel onzekerheid, waarin de overheid nog aan het leren was hoe daarmee om te gaan.'

'Ik had niet voorzien dat je woorden zo belangrijk worden'

Een nieuwe situatie waarbinnen ook artsen hun rol zochten. Voor allerlei 'medische topics' zijn er volgens Mierau 'adviesraden en denktanks die in alle rust zijn uitgekristalliseerd en waar artsen zich kunnen roeren'. Maar voor nieuwe onderwerpen, zoals preventie en leefstijl-geneeskunde, moet zich dat nog vormen, signaleert hij. 'Over nieuwe thema's in de gezondheidszorg zie je dat er buiten bestaande gremia discussie wordt gevoerd. Dat zie je nu uitvergroet bij

corona. Natuurlijk zoek je het publieke debat op als er in die bestaande gremia onvoldoende ruimte is voor je standpunt.' Een 'revolutionair tijdperk', vindt chirurg in opleiding en voorzitter van Dokters in Debat (DiD) Pepijn Weeder de huidige periode. DiD werd in 2017 opgericht om artsen aan te sporen hun rol te pakken in het maatschappelijke en politieke debat. 'Opeens is een medisch probleem het middelpunt van de wereld en komen artsen uit hun spreekkamer en in de media', blikt Weeder terug. 'Het heeft duidelijk gemaakt hoeveel impact en invloed een arts kan hebben als hij op een podium klimt of belandt. Dat gaat met vallen en opstaan. Dat is normaal, want het is een nieuwe situatie.'

Morele plicht

Hoogleraar Mierau spreekt van een 'morele plicht' die op artsen rust als ze de openbaarheid zoeken. 'Ze moeten kritisch naar het eigen handelen kijken en ongelooflijk voorzichtig zijn omdat ze net als academici, BN'ers en influencers de opinies beïnvloeden.' Dat neemt niet weg dat artsen best breder kunnen spreken dan hun eigen specialisme, merkt hij op. 'Een cardioloog is breed geschoold in de geneeskunde en hoeft zich dus niet alleen tot zijn laatste patiënt of artikel te beperken. Het is goed als OMT-leden in talkshows aanschuiven om OMT-adviezen te duiden en toe te lichten. Dat is goed voor het vertrouwen.' Ook politicoloog Trappenburg vindt dat artsen een 'medische draai aan meer algemene punten' rond het coronabeleid kunnen geven. 'Als zij aangeven dat het aantal klinische depressies toeneemt onder studenten, gaat het wel over een medische component.' Eén ding vond Mierau 'minder geslaagd', namelijk 'dat OMT-leden aangaven dat er discussie was over onderwerpen binnen het OMT, zonder dat er notulen zijn, en die discussie dunnetjes in media gingen overdoen. Dat vind ik niet sjiek. Ik zou het wenselijk vinden als we dat niet meer doen.' Weeder vindt het niet goed samengaan 'als je tegelijk formeel adviserend deskundige bent maar ook uitspraken gaat doen over hoe de prioriteiten moeten liggen'. 'Dan ga je op de stoel van de politiek zitten.'

Activisme

Maar Weeder vindt vooral dat de politiek 'weerstand moet kunnen bieden tegen activisme'. 'Er is niks mis mee als artsen zich activistisch opstellen. Zij vertegenwoordigen de zorg en willen dat hun gremium niet wordt vergeten. Het is aan de politiek om schaarste te verdelen. Dat Hugo de Jonge zwicht en de vaccinatiestrategie aanpast nadat Diederik Gommers kritiek uit, is De Jonges verantwoordelijkheid.' Weeder sluit zich aan bij de optiek van Mierau dat er een extra morele plicht op artsen rust als ze zich in het openbaar uitspreken. Weeder: 'Een arts moet bij de feiten blijven. Niet eerst vertrouwen wekken met het feit dat je arts bent en daarna onzinnig uitkramen. Een psychiater kan geen expertise claimen over virusoverdracht en moet die indruk ook niet wekken. Als je zegt dat de kappers open moeten, moet je aangeven dat je dat zegt omdat je als mens naar de kapper wil en niet als epidemioloog.'

Ook intensivist en hoogleraar ic-geneeskunde Armand Girbes hamert daarop. Girbes, als columnist al gewend een rol in het maatschappelijke debat op zich te nemen, roerde zich vanaf de eerste weken van de coronacrisis in de media met het geluid om de covidzorg niet tot koekoekjong in de zorg te laten worden. Als arts die niet namens een belangenorganisatie spreekt, is hij vrijer om out of the box te

'Een microbioloog die iets zegt over de ic vind ik onhandig'

denken, ziet hij. 'Artsenorganisaties grijpen vaak terug op vaste patronen en reflexen, doen meer aan politiek correcte braafpraterij.'

Meningen

Er is wat Girbes betreft een belangrijke 'maar' verbonden aan het openbare optreden van artsen. 'Ook een arts moet geen dingen zeggen over zaken waar hij niet deskundig in is. Het is belangrijk dat artsen zich vanuit hun deskundigheid mengen in het debat. Om iets verstandigs te zeggen, kan een arts zich beroepen op onderzoek en data, zoals je doet als je een wetenschappelijk stuk schrijft. Een arts moet karig zijn met meningen. Ik probeer professionele inzichten te delen, niet mijn mening. Ik heb ervoor gewaakt om dingen te zeggen over zaken als scholensluiting.' Media hebben volgens hem een plicht na te gaan welke arts ze een podium bieden als expert. 'Je hebt artsen en artsen. Het legt een ander gewicht in de schaal of het iemand is met nul of met driehonderd wetenschappelijke publicaties op zijn naam. Een microbioloog die iets zegt over de ic vind ik onhandig. Ik kan ook wel komen met een onderzoek over de invloed

van het Internationaal Monetair Fonds op de dagkoersen van cryptomunten, maar het is niet gepast om te doen of ik daar expert in ben.'

Nieuwe rol?

Gommers probeert 'naar eer en geweten bij te dragen in een lastige situatie met veel zorgen, onzekerheden en behoefte aan houvast', geeft hij aan. 'OMT-lid zijn betekent niet dat ik geen stelling mag nemen. Niet iedere keer, want je moet geen onrust zaaien. Maar ik voel geen rem omdat ik ook in het OMT zit. Als het kabinet links wil en Diederik Gommers rechts, dan zeg ik dat. Het is maar een mening. Het ligt niet aan mij als de mening van Diederik Gommers groter wordt gemaakt. Ik vertel iets op tv waar ik me zorgen over maak. Als specialist mag ik kritisch zijn op het kabinet. Het kabinet is oud en wijs genoeg om daarmee om te gaan en daar iets mee te doen ja of nee. Men denkt dat Diederik Gommers dicht tegen het kabinet heeft aan gezeten, maar ik heb alleen advies gegeven en nooit een besluit genomen.'

Een minister die niet medisch is onderlegd, 'kan bijna niet tegen OMT-adviezen in', is Gommers' ervaring. 'Dan is het afwegen van dat belang tegen aspecten voor jeugd of economie bijna niet te doen.' Wat dat betreft zou hij graag een minister met medische achtergrond krijgen na de verkiezingen. Mogelijk een rol voor eeuwen van de artsen die zich afgelopen jaar roerden, zoals hijzelf? Het blijft even stil na die vraag. 'Daar kan ik nog geen antwoord op geven. Ik zou er goed over moeten nadenken als ik zou worden gevraagd.' Politiek actief is hij niet; Gommers is geen lid van een partij. 'Ik heb een heel mooi vak en zou de patiëntenzorg niet willen missen. Ik zie wel wat er op mijn pad komt.' ■

web

Meer over dit onderwerp vindt u onder dit artikel op medischcontact.nl/artikelen.

VELDWERK

BERBER KAPITEIN is kinderarts-intensivist in het Amsterdam UMC

Old and wise

De overdracht was in de ochtend altijd aan bed. Ik, toen nog dienstdoende arts-assistent, moe, bleek en bradyfreen te midden van de dagploeg, een handje cardiologen en thoraxchirurgen, en het hoofd van de ic. Bij de derde patiënt besloot ik met: 'En verder moet er nog met ouders gesproken worden over een beleidsbeperking.' Hoewel ik diverse hoofden zag knikken in mijn gevolg kwam er maar één reactie. Het hoofd van de afdeling, een professor die bijna de pensioengerechtigde leeftijd had, vouwde zijn handen, keek me aan en zei in alle rust: 'Nee Berber, we gaan het niet hebben over een beleidsbeperking, maar we gaan kijken wat we nog wél voor dit meisje kunnen doen.' Ik voelde me op mijn nummer gezet ten overstaan van iedereen en vond het maar semantisch gezeur. Vaak ben je er pas later aan toe om bepaalde lessen te leren. Om te leren wat het betekent wanneer je tegen

ouders begint over een beperking in het beleid in plaats van te kijken wat van belang is voor hun kind. Dat het vaak ouders zijn die al een lange weg van weerstand hebben gehad en al vaak

IK VOELDE ME OP MIJN NUMMER GEZET

hebben gehoord dat hun kind niet oud zal worden. En hoe anders het dan klinkt om tegen ouders te zeggen dat we samen gaan kijken wat we voor hun kind kunnen doen, en waar we hun kind het beste mee kunnen helpen.

Laatst sprak een arts-assistent dezelfde woorden als ik indertijd, en ik hoorde mezelf zeggen dat het in zo'n situatie beter is eerst de tijd te nemen een gezin, en het systeem rondom het kind te leren kennen, om vervolgens samen te kijken wat we kunnen bieden. Wijsheid komt inderdaad met de jaren.